

Mercur átvonulása a Nap előtt

A Magyar Tudományos Akadémia III. osztály ülésén Konkoly Miklós levelező tag 1878. május 21-én beszámolt az 1878. május 6-án, Ó-gyallai birtokán megfigyeltetett jelenségről.

A jelenség megfigyeléséhez csillagászati ismeretekre szükség nem volt, így annyi megfigyelő lett beállítva, amennyi látszó állt rendelkezésre. Összesen hatan voltak:

Reviczky Károly Ó-Gyallán állomásozó honvéd százados 50 vonal (2,54 cm – 1 hüvely = 12 vonal) nyílású, 26 hüvely gyutávu látszó, 80-szoros nagyítással.

Hurváth Jenő Ó-Gyallán állomásozó honvéd hadnagy, aki gyakran dolgozik a csillagdában, 3 hüvely nyílású, 30 hüvely gyutávu látszó, 60-szoros nagyítással.

Cvet Sándor déloroszországi magánzó Tsernigovsból (Chernigovka – Csernyigovka, ma Ukrajna). Ő kifejezetten a jelenség megfigyelésére, és persze a csillagda látogatására érkezett. Egy 3 hüvely nyílású, 50 hüvely gyutávu Baidou-féle azimutális távcsővel 80-szoros nagyítással tette megfigyelését.

Kaiser József, herceg prímás ő eminenciájának főgépmestere 43 vonal nyílású, 24 hüvely gyutávu látszóval, 50-szoros nagyítással észlelt.

Dr. Schröder a kontaktusokhoz 10 1/2 hüvelyes reflektor, 120-szoros nagyítás. A hollygóátmérőhöz 4 hüvelyk / 4 láb refraktor.

Konkoly Miklós 6 hüvelykes Merz refraktor, 95-szörös nagyítás a Heliocopicus oculár betéttel a belépéshez, Browning-féle szálas mikrométerrel, 120-szoros nagyítással a bolygóátmérő meghatározásához.

A megfigyelők hallótávon kívül lettek elhelyezve, hogy egymást ne befolyásolják: Reviczky a szigeten, Cvet a kísérleti szobában, Hurváth és Kaiser tőlük 100 méternyire. A két nagy műszer természetesen felállítási helyén maradt. A megfigyelők egy-egy álló másodpercet mutató órát kaptak, és jegyzőt az adatok rögzítéséhez. Az órák mutatta időt közvetlenül megfigyelés előtt és után összehasonlították a normálóra idejével.

Dr. Schröder és Konkoly átmérő meghatározása kronográfokkal történt. Ezek mellett frókok álltak, hogy az egész percet jegyezzék. A házi mechanikus a két készülék között ingajáratban felügyelte azok rendes menését.

A belépés észlelésekor Reviczky szemüvege [okulárja] rosszul volt beállítva, így a hollygót megkésve észlelte. Dr. Schröder rossz helyen kereste a belépést, csak a második érintést jegyezte fel. Konkoly sem mért első érintést: okulárjában egy üveg elolvadt, az okulárcsere alatt a belépés megkezdődött.

A mérések kiértékelésekor a nagyon eltérő értékek (1 és 2 adat) elhagyása után a következő középértékek adódtak:

- első érintés 4 óra 24 perc 54,0 másodperc
- második érintés 4 óra 26 perc 30,6 másodperc.

A hollygó átmérőjét Konkoly és Dr. Schröder mérte. A kis magasság miatt refrakcióra korrigált adatokkal számoltak. Fredményül Konkoly a 6 hüvelykes műszerrel 12,6" átmérőt kapott. Dr. Schrödernél ez 10,605" lett. Utóbbi mérés a Heliograph vetőtérnyőjén történt, előbbi a Merz-Refraktor szálas paránymérőjén.

Konkoly megállapítja, hogy más publikációkkal összhangot mutat az, hogy a kisebb műszeren kisebb átmérő adódik.

Végül: a bolygó korongján felt nem látszott, ködszerű hurok nem mutatkozott. Ilyeneket helga és angol megfigyelők véltek látni.

KÖZRFADTA: SEBŐK GYÖRGY